

GERTRUDIS

PER

J. V. Foix

**Edicions
L'AMIC DE LES ARTS
Barcelona
1927**

A B C D E F G
H I J K L M N
O P Q R S T U
V W X Y Z

CATALUNYA

Carles Sindreu
XXXII

en faig opeme a Filo de Paz

avui 1^è die de Desembre de

1953

~~Sindreu Paz~~

EX LIBRIS

CARLES SINDREU
FILO DE PAZ

GERTRUDIS

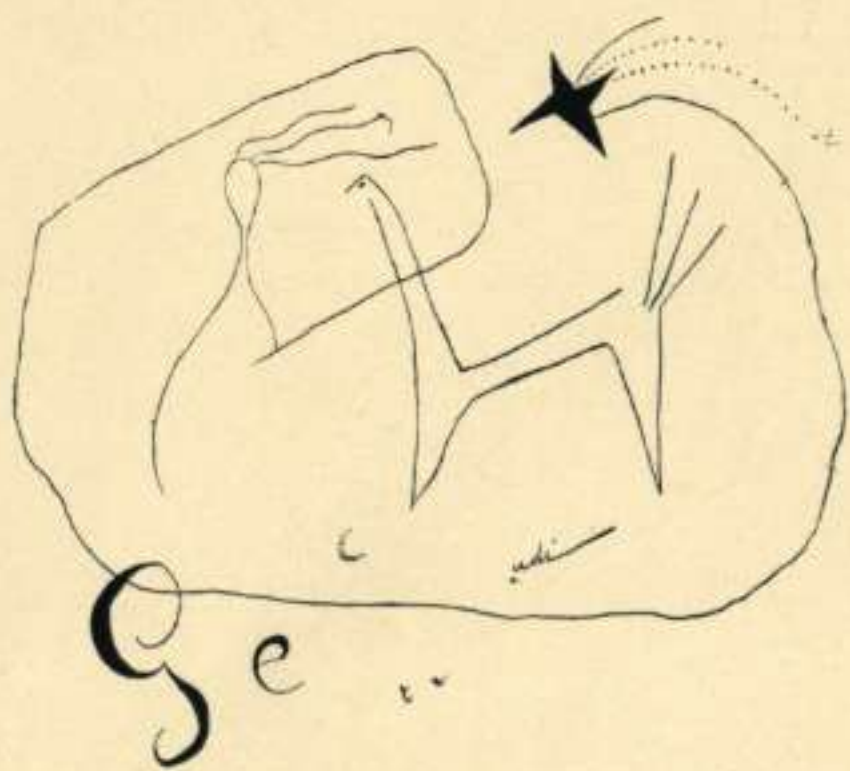
GERTRUDIS

PER

J. V. FOIX

Edicions
L'AMIC DE LES ARTS
Barcelona
1927

DIBUIX DE JOAN MIRÓ

*A la memòria de
Joaquim Folguera*

JUSTIFICACIÓ DEL TIRATGE: CENT EXEMPLARS SOBRE PAPER PLANTIN, NUMERATS DE I A 100. DOTZE EXEMPLARS SOBRE PAPER DE FIL GUARRO, MARCATS DE «A» A «L» I SIGNATS PER L'AUTOR, I SIS EXEMPLARS SOBRE JAPÓ IMPERIAL, TRES DELS QUALS NUMERATS DE I A III I SIGNATS PER L'AUTOR POSATS A LA VENDA.

EXEMPLAR N.º 73

JV Foix

Tots els drets de reproducció i de traducció reservats per a tots els països, compresa l'U. R. S. S.. Copyright, By «L'Amic de les Arts», 1926-1927.

DIARI 1918

(Fragments)

He malferit en duel el teu amant. Però perquè duus el vestit carmesí, te'n rius. I perquè, amb la teva perfídia, has substituït l'amant pel tramoïsta. Jo puniria la teva malfeta si el perruquer no hagués estat el teu còmplice en desfigurar-me grotescament la faç. Un altre bell matí, però, em venjaré. El sostre ni serà, com ara, tan i tan baix ni hi haurà pintats, com ara, tants d'ocells morts.

Aixequen ben alts els murs del meu carrer. Tan alts que, en ésser nit, no hi entri ni la remor de les fontanes ni el xiscle agònic de les locomotrius. Feu que el meu carrer tingui totjust l'amplada de la meva passa. No feu

obertures als murs i arrieu del cim de les torratxes tantes de banderes i de gallardets. Doneu-me només el goig que, a trenc d'alba, del pas de l'ombra de la meva amada a mitja nit en resti el testimoni d'una flor vermella marcint-se en la penombra, o d'una sabata esberlada flotant damunt un toll.

M'assegurava que eren doscents els joves del poble que tenien un cavall negre com el meu. Però vaig espiar, un a un, llurs estables i vaig comprovar el seu engany. Els estables són buits i són buides les cases. Al poble només hi som jo i el meu cavall que errem de nit i de dia pel laberint de les seves ombres. Quant a Gertrudis, és ben morta al fons de l'abisme on la vaig precipitar. ¿O és que tants de milers d'estels que guspiregen en la negror celeste no exalten la joia de la meva solitud?

●

¡Quants de tombs jo havia dat adés per l'exterior dels murs de la catedral bastida dalt del pujol! Aleshores anaves al temple cada dia, cenyit el front de roses, a prendre notes taquigràfiques del sermó de les Set Paraules. Jo mentrestant, arrossegant mon organell de maneta, cercava, àvid, els aparadors on hi havia exposades les divines sabates de xarol o els meravellosos paraigües, invenció dels homes. M'han dit que havies reprès el vell costum i que tornaves cada dia al temple. Però en anar-me'n-hi avui, el temple havia desaparegut i en son lloc, immensament deserta, hi havia, en vidre policrom, una estàtua del meu cavall, fent escintillar en tènues rosetons els flancs del pujol.

●

Diuen que estàs gelosa de la gropa de la noia de la lletera. Però he estat a casa seva i

Zones
mitja nit

he vist la consola amb el mirall on se pentina. A les pregoneses del mirall dues amples cortines vermelloses cobricelaven l'entrada a un passadís al fons del qual hi havia un quadro. Una vella litografia hi representava les tortures a què el diable sotmet les noies que, en tornant de sarau, a mitja nit, es contemplen al mirall. M'ha afeccionat tant que he tardat a adonar-me que el marc del mirall i el marc de l'entrada al passadís no eren sinó el bastiment de l'entrada a l'estable on senyoreja la gropa del meu cavall.

●

mes

Et vaig sorprendre quan el teu nou amant et donava un estoig magnífic. No era, però, un estoig: era un llibre; ni era tampoc el teu amant ans jo mateix que et regalava una capsa de tubs d'aquarella amb els colors de l'iris.

●

Les parets del *court* eren aquest matí tan altes que m'han fet oblidar el fiacre on tu m'esperaves, i els ocells. Intentava d'amidar-les, quan s'hi han obert quatre finestres, de cinc metres, closos per llances en totes direccions. Un perfum intensíssim de paper d'Armènia ha envaït la pista mentre una mà invisible escrivia un nom damunt cada obertura: Ofèlia, Virgínia, Laura, Julieta. Quan anava a reprendre el partit, mon company de joc havia desaparegut i de la meva raqueta en restava només l'ombra estafeta, allargassada entre les dues ales fosques de l'angle del mur. A l'entrada del club el fiacre, sense cavalleria ni auriga, sense tu, jo Gertrudis!, era la desferra secular d'una antiga carrossa reial.

Que hagin murallat portals i finestres; que a dalt de la torre no onegin banderes; que les algues en créixer monstruoses cloguin els pas-

satges; que els arbres per damunt els murs s'estenguin en rares floracions vermelles i que tots els carrers donin a la mar abocats en esculls temibles; que els cavalls siguin amos i senyors de la meua vila i s'hi passegin impudicament nus; que els ocells s'occeixin en topar al cel arran de sostre; que el cel sigui només un trist miratge de la mar. ¿Què em pot sorprendre si avui he vist saltar de cop els lloms dels meus llibres i he descobert la putrefacció cancerosa que destroça llurs entranyes?

En percebre de lluny mon rival que m'esperava, immòbil, a la platja, he dubtat si era ell o el meu cavall o Gertrudis. En acostar-m'hi m'he adonat que era un fallus de pedra, gegantí, erigit en edats pretèrites. Cobria amb la seva ombra mitja mar i duia gravada al sòcol una llegenda indesxifrable. M'he acotat per a copiar-la, però al meu davant, badat en

ple sorral ardent, hi havia únicament el meu paraigua. Damunt la mar, sense ombra de vaixell ni de núvol, suraven els guants enormes que calça el monstre misteriós que et persegueix cap al tard sota els plàtans de la Ribera.

●

Per a Carles Riba.

Quan érem a la font tots dos un missatger del rei m'ha dit que hi havia guerra. He pres la meva arma i l'home de la carota de gegant no em vol deixar passar. En allargar-li tu una flor, havia desaparegut. Tu no li donaves, però, una flor sinó la meva arma amb la qual m'hauria pogut occir. ¿On és l'arma? ¿On és la flor? A l'home de la carota de gegant l'he vist avui penjat al portal de la Seu de Manresa fent una ganyota agònica. Però al fons del gorg de les seves pupil·les t'he vist a tu amb la flor als llavis i l'arma al braç. ¿Per què m'has deixat, Gertrudis?

●

A les sis de la tarda—i no a les dotze de la nit—haviem arrambat els bastidors polsosos a la cantonada perquè allarguessin llur ombra morada a tot el carrer. ¿Què hi feia aquell silló Lluís XV al portal de ca l'espardenyer? Els pàl·lids apotecaris havien penjat distrets llurs globus de porcellana, entereyninats, al portal de les barberies i els perruquers amb sabates de simolsa s'havien posat les carotes que pengen, a entrada de fosc, sota llurs balcons i s'amagaven per les escaletes. Les persianes de totes les finestres s'havien esberlat horitzontalment: al fons de cada alcova una corrua d'ombres dibuixava, en rastre fosforescent, paisatges bíblics. Una gran cortina vermella penjava de cap a cap del carrer on vaig intentar inútilment d'amagar el maniquí de la cotillaire. M'havien dit que a darrera la cortina hi érets tu assajant una nova atracció de circ; però la cortina

dissimulava només el mur altíssim que tanca els jardins hipotètics del gran castell on la lluna es dissol cada nit en piperitina. Vaig trucar, sense eco, a totes les cases; vaig seguir, en va, el túnel de l'un cap a l'altre. Però a les set, quan anava a plànyer-me de la meva dissort a la penombra de l'estable, vaig descobrir, a la rebotiga del foll d'En Miquel, sota la claror clandestina d'un quinquar, l'amo, amb la teva testa decapitada a la mà on emprovava rissades perruques subversives.

●

Per a Joan Miró

Les cases, de roure i de caoba, s'enfilaven turó amunt i formaven una piràmide caprici d'un artífex ebenista. Aquell era el poble on, sota el signe d'Escorpió, sojornava Gertrudis, Eren tan drets els carrers, que em creia, abans d'ésser al cim, defallir. De l'interior de les cases en sortien rares músiques com d'una

estoig de cigars harmònic. El cel, de pur cristall, es podia tocar amb les mans. Blava, vermella, verda o groga, cada casa tenia hissada la seva bandera. Si no hagués anat carregat d'un feixuc bidó de vernís, inelegant, m'hauria estrenyut més el nus de la corbata. Al capdamunt del carrer més ampla, al vèrtex mateix del turó, sota una cortina blaucel, seia, en un tron d'argent, Gertrudis. Totes vestides de blaucel també, les noies lliscaven, alades, amunt i avall dels carrers i feien com si no em veiessin. Cenyien el cabell d'un llaç escocès i descobrien els portals i les finestres on vidrieres de foscos colors innombrables donaven al carrer el recolliment de l'interior d'una catedral submergida a la claror dels rosetons. El grinyol del calçat em semblava un cor dolcíssim i la meva ombra esporugua l'ombra dels ocells presoners a dins l'ampla claraboia celeste. Quan em creia atènyer el cim dec haver errat la passa: em trobava en el tebi passadís interminable d'un vaixell tran-

satlàntic. M'han mancat forces per cridar i, en cloure'm la por els ulls, desplegada en ventall, una sèrie completa de cartes de joc em mostrava inimaginables paisatges desolats.

SENSE SIMBOLISME

Gertrudis

Vaig abandonar el meu cavall que en el més bell cloure de les seves parpelles havia fet del sol un ornament del seu front i que vaig tenir compte d'endur-me en aquella nit —llanterna singular que em guià, fidel, al jardí de Gertrudis.

Asseguda en un banc numerat en vermell per justificar l'avinença amb el número vermell del meu ticket, la meva amada, a la bella cadència d'un foxtrot popular em taral·lejava el nom. La llangor d'un voler que el primer bes no havia temptat encara em feia estirar els braços en franca follia per atènyer la tossa única: el vese d'un raig precís de lluna m'aturà les mans en l'avidesa del palp i em calgué calar uns guants de cautxú per en-

dinsar-m'hi de ple i heure l'esguard cobejat. Aquest esforç, en privar-me del goig de la besada, em deixatà en una astènia que m'impedí de reprendre el diàleg que la nit anterior havia interromput el gemec d'una servent en abocar-se-li el braseret que jo tenia l'habitud de fer-me posar sota els peus per mantenir un caliu que en la més forta calor em fallava.

En el meu esbarriament morbós només veia el cabell de Gertrudis en obsessió turmentadora, i en mots inhàbils en lloava la perfecció del trenat. L'olor intensa de les acàcies ens narcotitzava fins a esvanir-nos; reeixint-me, però, un acte de voluntat vaig recollir totes les olors i les vaig cloure en un estoig fermat amb argolla de dragonita legítima i em vaig sentir tot d'una revifat per un gosat descèiximent. Amb el meu braç dret cenyia el cos excels i amb l'esguard coratjós cercava en el de Gertrudis l'eterna fermança.

El cel descendí fins a acotxar-nos i les muntanyes veïnes, engrandides enormement per la

negror que les embotia, feren un bell clos que limità l'horitzó de guisa que el meu plany resonés cavernari i que el firmament trontollés com si l'univers s'hagués reduït en el nostre recó solacívol.

Gertrudis, distreta de la meva cuidança, desenganxava els estels d'un a un i els esblandia amb esgarripança d'infinít en un aiguamoll verd-argent, tot lliurant-los als garipaus, els quals, reconeguts, iniciaren una cridòria infame que vaig cuitar a harmonitzar mitjançant un sistema de pedals que havia disposat la meva amada provident.

Net el trespol d'estels, vaig intentar per segona vegada la possessió exacte de Gertrudis quan un sacceig instintiu em féu aplicar l'auricular del telèfon a l'orella per escoltar-hi el cant gentil d'un rossinyol i per amorosirme la faç amb la frescor d'un claustre de clarisses tramesa a través del fil de comunicació en voluptuosa frisança.

La lluna, inflada fins a l'esberlament, pen-

java damunt nostre en amenaça feixuga i la seva claror excessiva estovava el banc del nostre deport fins a tornar-lo elàstic. Ens veiérem obligats a refugiar-nos sota un temple neo-clàssic i a cercar l'ajut de mon cavall-llanterna per a fugir amb Gertrudis i alliberar-nos del tafur amollidor.

Somnàmbul d'herència, comparegué el cavall closes les parpelles i submergit en afrosa tenebror. El vaig esperonar amb la punta de l'estilo i li vaig untar el pitral i xopar els ulls amb el negre betum estimulador que regalimava d'un pujol. Enardit, cavalcàvem amb Gertrudis vorejant un abís quan un tuf de bardissar, ductilitzant-me per terça vegada, em féu decantar el cap per heure el benifet inassolible. Guarit totduna d'una amnèsia crònica, vaig recordar que Gertrudis, les virtuts de la qual jo havia sinonimitzat amb les del trilema retòric, havia estat seduïda per un negre a les escales de la plaça-mercat de Sarrià i que jo mateix n'havia estat testimoni tot ser-

vant-li a l'estranger un cistell d'or del qual en sobreeixia l'estridència escarlata d'uns llagostins.

Aquest record em desvellà una crudel gelosia. Vaig prendre Gertrudis bruscament i em vaig adonar, amb èmfasi, que era només un manyoc de parracs perfumats; vaig estimbar-la a l'abís. Desllorigat d'esglai vaig sentir la lamentació d'un moribund amb l'expressió del darrer espasme d'una placa tarada de gramòfon.

Després d'haver alliberat el cavall de la meua servitud, caminava a l'atzar meravellat de saber-me sense remordiment i amb una placidesa al llindar de la serenitat que a mon cor li calia per cercar un cotxe de punt que em tornés a casa.

En tombant la cantonada d'un vilatge inconnegut, em sorprengué el matí amb el joiós esbatenar de persianes. Una corrua d'agutzils obrien les aixetes de la rosada i aviat un xàfec em féu frisar d'un daler quasi immaterial.

Davant l'espectacle desficiós em sentia volatilitzat; els carrers se m'escorrien sota els peus i, exultava Déu, quan vaig veure una dona que, en anunci d'un comerç vulgar penjava sota un balcó les dues trenes de Gertrudis.

La melancolia m'anegà fins a retrobar-me el cretí que havia estat altra hora. Atrotinat, espellifat, vaig recórrer al letovari suprem: purificar-me xarrupant el fum de les xemeneies del veïnat. Això em desfigurà estranyament: el meu cos havia esdevingut el d'un infant, però la meua testa es mantenia amb sos vint anys escapadissos. Una agilitat mental em feia ubicu en el traspàs de les passions humanes i una agilitat corporal em permetia lliurar-me al màxim plaer: arronsar-me al pas de la gent i refugiar-me sota la crosta de les grans ciutats per a copsar la melodia que les seves passes ferrenyes entonen en oblació a la meua humilitat.

La Vila

La meva vila és sobre una plataforma circular. Totes les cases donen per llurs portals a la plaça i, perpendiculars, els deu carrers sense sortida. Al mig de la plaça, alta de cent metres, s'aixeca una torre milenària sense cap obertura. Al cim oneja una bandera negra teixida d'estels retallats de paper d'argent. No se sap de ningú que hagi anat més enllà de la plaça i tothom ignora què hi ha més enllà dels murs que tanquen els carrers. No cal dir com de segle en segle augmenten les llegendes que fan més paorosa l'existència exterior. El cel del meu poble, com els ganfarons del Via Crucis, té de nit i de dia, immòbils, el sol, la lluna i els estels, pallidament lluminosos. En

desvetllar-se, tots els joves del poble muntem les bicicletes i, a grans tocs de botzina, desvetllem el veïnat. Les noies treuen les cadires als portals i s'hi asseuen. Miren tendrament com els joves fem les nostres curses al voltant de la plaça, i es cobreixen el pit de medalles perquè guanyi llur amic. Tots portem brodat al jersei en fil de seda de colors, el nom de l'estimada. Acabades les curses deixem els bicicletes recolzats a la torre i anem a seure a costat del nostre amor. Ens donem les mans i així passem hores i hores. Les mares obren els balcons i hi estenen els domassos.

En acostar-se l'hora del repòs, a un angle de la plaça s'obre una trapa i entre una fumerola d'encens surt el pare Fèlix. Porta tot de llibres sota un braç i es passa l'altra mà per la barbassa. I diu, un dia:—Déu es dóna sempre tot. Mai no dóna un braç, o una galta, o una cama. Ni mai no dóna un braç a un altre braç, o una galta a una altra galta, ni una cama a una altra cama. I, un altre dia, diu:—La nos-

tra vila és un acte d'amor de Déu, i totes les coses són filles de l'amor. Aleshores ens mirem llargament als ulls i estrenyem més les mans amoroses.

Fra Fèlix, entre una nova fumerola d'encens, s'entorna pel cotilló, carregat amb les bicicletes. El cel, amb el sol, la lluna i els estels es mou suaument com una bambolina.

7 h. 50-11 h. 50

Hora baixa, els becs de gas escampen damunt el meu carrer una tendre claror d'apotecari. El barber penja sota la barba postissa d'una carota de gegant el vell globus polsós de porcellana, i l'encén.

L'ombra del campanar tomba agònica damunt el passeig i un número 12 fosforescent la tatua recurrent els seus membres convulsos. Pengim-penjam, a totes les acàcies ballen, indescriptiblement tronades, centenars de parells de sabates.

Mal cobrint-se les nueses amb un tros de primer full de "La Vanguardia", surten de llurs palaus, pelosos, els Sàtirs. Un monstre mitològic, cavalcant son cavall alat, branda, al cim de Sant Pere Màrtir, un manyoc de números esgrogueïts de "El Mundo Ilustrado" (1.ª època) i illumina els flancs de la muntanya. Quan s'acaba de fer nit, amb son buf poderós fa oscil·lar suaument les constel·lacions.

Plaça Catalunya

Pedralbes

Acabava de llançar el meu bitllet quan l'inspector, bufat, em refusà l'escusa: calia abonar de nou el trajecte. Contra el costum, fou ell mateix qui em lliurà rebut: un manyoc de bitllets multicolor em floria de sobte entre mans mentre l'inspector em befava amb cadència perquè distingís el meu. El seu esguard, voraç, em xuclava les rels del cabell i em sentia per moments esdevenir calb. Hauria aixecat el braç, amenaçador, si la fúnebre sensació de tenir-lo amputat sota aixella no m'hagués aturat la voluntat i enterbolit el seny el qual s'obstinava a engrandir una llàntia groga que l'inspector lluïa arran mateix d'un botó amb imatgeria d'ex-vot.

El vehicle, un tram d'imperial, era, en

aquells moments, sense passatgers; jo que el sabia tot ocupat en vaig ésser sorprès: podia jurar que no havíem fet cap paraula. Em va prendre una angoixa que m'anegà del tot en adonar-me que mancava el conductor i que el trajecte que recorriem m'era desconegut. Només tres xiprers de prop l'estació de Gràcia foren copsats de llisquentes, però desplaçats del tot.

Tot d'una, l'inspector canvià el seu esguard obsessionant en tendresa complaent. Li ho anava a agrair quan me sorprengué la seva figura: duia barba i jo podia assegurar que la seva cara era rasa en aparèixer-se'm. M'aconhortà el veure que duia rellotge-braçalet i uns botins el color dels quals ni escolant la memòria entre celles no puc precisar. Parà el vehicle i l'esma em va empènyer a baixar. Vaig intentar de fer-ho primer, quan, l'inspector, m'alligonà tot pulsant un piu automàtic que abaixà l'estrep a una profunditat que impossibilitava el salt.

Allunyats de la parada, vaig mirar en-
rera i em vaig adonar que en aquell paratge
no hi havia instal·lació tramviària. El tram,
sense rodes, amb la carrosseria esbotzada i el
trolley malmès, tenia l'aspecte de fer anyades
a desdir que es podria sobre l'areny a l'embat
del temps.

Arribats al peu d'una alzinera, l'inspector,
va reprendre aquell mirar que impossibilitava
un refús i m'obligà a cenyir damunt la carn
viva un cilici. Vaig creure en el meu pròxim
traspàs. En mig d'un turment afrós, vaig en-
devinar que les pues, cares als penitents, ha-
vien estat substituïdes hàbilment per lletres
d'acer reblat del caràcter de les que en els
catàlegs de fundició tipogràfica s'assenyalen
titulars grotesques, i llegia, closos els ulls, pe-
rò a través les ferides sagnants, un poema
de Ramon Rucabado.

M'anegà una rara suor com a si a mos vint
anys m'obliguessin davant la vida escarlata a
una actitud a la Remy de Gourmont. La bro-

mera que em donava el martiri esdevingué depilatori eficaç i esquità la faç del meu butxí xollant-lo del tot. Em trobava davant per davant del poeta López-Picó el qual, esglaiat d'haver estat descobert en son crim, submergí el braç en un glop enorme de fosca que s'escorria entorn nostre, emmascarant-se'n la mà per embrutar-se'n la cara i disfressar-la.

El vaig mirar fit a fit i restà èrtic. Amb l'ull esquerre projectava damunt meu una fredor que em glaçava els ossos fins a polvoritzar-los; l'ull dret es féu escorredís de gairell i, desprenent-se de l'òrbita s'allunyà per l'horitzó i espià per ciutat si el poeta Folguera havia estat testimoni de la meva tortura. Confiat que el crim romania secret, l'ull miraculós, magnificat per les esplendors del Pecat Secret, aparegué altra cop a la vista. Hesità entre les branques d'un roure soberg i s'enfilà amb un llampagueig a cada moment més viu vers el firmament estelat.

El poeta havia desaparegut del meu davant;

una lleu letícia m'enduia el cor mentre el cí-
lici es desprenia del cos. L'ull de l'ex inspector
era un estel més d'un guspireig insòlit, que
destil·lava una mel que m'amorosia els llavis i
que, en socarrimar el fil de la meva memòria
em divinitzava tot entonant, en acció de grà-
cies, els cànctics més bells de Schahrazada.

Pepa, la lletera

Pepa, la lletera, té les cames més fines del món. Fa vuit dies, al ball del carrer de Sant Vicents, totes les noies li ho deien. Va anar a dormir tan a deshora que son germà, matiner, ja apariava la bicicleta. Quan dues hores més tard pujava Clos amunt, a cada mà dos pots de llet enormes, els ulls se li aclucaven. Veia, ballant, deu mil parelles amb un clavell de llustrina al front; dels fanals japonesos esberlats, els flams s'escapaven cap al cel i l'omplien d'estels incomptables. Les cases de banda i banda havien desaparegut. I, tot d'una, els dansaires. Pepa es veia sola al món, de cara al cel lluminós. En entreobrir els ulls, era davant del convent de les monges. Sor Roser la

renyà: ¡era tan tard! Deixà els pots al graó i, entre reny i reny, els ulls se li tornaren a cloure. Aleshores tots els balcons i totes les finestres del Clos s'esbatanaren; se sentí un batec d'ales dolcíssim, i de cada obertura en sortí un àngel. S'acostaven silenciosament i ordenadament a Pepa i omplien llurs petits gerros argentats. En descloure els ulls, els pots de llet eren buits i el carrer era ple d'un perfum de roses.

Al diumenge següent en sortint, a les tres de la matinada, del ball de "La Violeta", li vaig dir:—¡Pepa! Quina són aquest matí. Em va respondre que els dilluns Santa Eulàlia li feia la feina.

Sense simbolisme

El director de la banda municipal és tan corpulent que ocupa mitja plaça. Quan estén el braç tots els nois del poble allarguen les mans per fer-hi tamborelles com a la barra fixa. Però criden molt i el director s'enfada. El director és un home singular: creu que la gent hi acut per la seva orquestra i que el poble aplaudeix els grans autors. Aleshores s'irrita per qualsevol soroll i els agutzils fan callar els ocells i tanquen les fonts. Però la música de banda en el silenci és una cosa afrosa. Els grans músics encara no s'han adonat que llurs composicions són per acompanyar només, discretament, el brogit inharmònic del veïnat aplegat a la festa. Sense cavallets, enamorats, sac de gemecs i piules, ¿què seria, o grans mestres, la vostra obra?

Un dia vam pintar un teló de fons que representava una casa amb dues finestres ovalades i la vam penjar a la plaça de manera que se'n menjava una quarta part. Ens hi vam amagar al darrera tot de nois i noies. A mitja simfonia de Haëndel el teló, al mateix moment que jo pessigava l'anca de Gertrudis, va caure i vam restar en descobert. Gertrudis llançà un xisquet enjogassat. La banda va parar en sec. Mai cap compositor no ha escrit ni escriurà una nota equivalent al crit de Gertrudis llançat, a mitja nit, a plaça oberta.

El director, convertit en un Ogre de Gustau Doré, ens empaità terriblement amenaçador, carrer avall. Com dues ales verdes se'ns obriren misteriosament les portes de casa la cotillaire i ens refugiàrem darrera l'espectre sedós d'un maniquí.

En desvetllar-nos teníem entre mans, desinflat i a trossos, un esfèric de paper amb la vera efígie del director de la banda.

NOTES
SOBRE LA MAR

1

La sorpresa fou quan en haver pogut retirar, després de molts d'esforços, els bastidors on hi havia pintats tot d'atributs marítims, descobrírem la cleda misteriosa dels cavalls negres que, en ésser nit, vaguen a milers i milers per la platja amb una estrella al front.

2

Ben lligat el nas de cartró, grotesc, em passejava pel moll amb un imponent diccionari de sinònims sota el braç. El barquer, vulgues no vulgues, em féu navegar mar endins. Era un pastor anglicà i em volia demostrar com els miracles més bells s'han esdevingut a la mar. En adonar-se, però, del meu nas arbi-

trari, tingué la polidesa de calar-se el seu. Aleshores, emfàtic, em digué que només la vanitat dels homes fa que, en el viure humà, del nostre planeta se'n digui la Terra, però que Déu i els sants en diuen en llur llenguatge etern, la Mar; que la terra era només en el nostre planeta un accident, un fenomen transitori. "Els homes, em deia, són la colomassa de la mar". La gran inconeguda dels homes era, per al meu barquer, una peixera esfèrica errant pels espais celestes per a esbargiment dels àngels.

3

La mar, aquell matí, era un sòlid rectangular incolor i transparent com el cristall. Damunt seu, projectant-se obliquament en llargues, immensurables ombres còniques i cilíndriques, s'hi sostenien rares i originals figures de cel·luloide. Els pescadors, refets de llur sorpresa, asseguraven que eren l'esquelet dels es-

tels, expellits del fons de la mar en produir-se
aquell fenòmen.

4

De levita i copalta negres, guantats de negre també, els tres cavallers gesticulaven còmicament davant la mar color de taronja. En topar-me, recularen admirats. Sorprès jo a la vegada, vaig preguntar-los amb emoció precipitada—¿vosaltres també per ací? I riguérem desesperadament. Aleshores vaig córrer a posar-me mon vestit negre, mon copalta, mos guants i a dibuixar-me amb carbó, tres amples arugues al front. Riba enllà, riba enllà, recordàvem amb grans gestos teatrals i simètrics l'altra mar taronja on un dia imprecisable ens havíem topat també tots quatre, idènticament abillats, i en el qual, riba enllà, riba enllà, també a grans riallades intentàvem recordar a quin segle, davant el país de la mar taronja, havíem discutit una vegada tots quatre a quin planeta pertanyia la mar on una vegada ells

tres i jo, tots de negre, i rient, ens esforçàvem de recordar...

5

En acabar-se el ball, el cel i la mar són una sola tenebra. El darrer estel naufraga en un escull paorós i a la línia de l'horitzó de l'arabesc de les enormes madrèpores, monstruoses, en resta una vaga fosforescència. Només entre la mar i el cel, solitàries, les mitges vermelles de Gertrudis pengen, com un parrac de bandera milenària, del màstil d'un vaixell-serpent d'Oscher, el viking famós.

6

De lluny tothom crida: la mar! la mar!; però en ésser-hi al davant, calla hores i hores. Avui, una multitud d'homes i de dones, nus com la mateixa mar, la desafiava a riallades. Creien que llur pell bruna seria per a la mar un afrodisíac desvetllador de la se-

va doble passió hermafrodita. Però la mar, púdica, s'ha recollit sota un auri mantell on les ombres captives de la multitud teixien, amb vagues imatges inútilment obscenes, un irregular serrell.

CONTE DE NADAL

Per a J. M. López-Picó

¿Per què aquella florida absurda de roses dalt dels murs, inabastables? Tots els passatges eren tancats i m'hauria calgut substituir el guardaagulles per poguer-li parlar. Però, ¿on era la via fèrria, on eren els trens? A la casa del cim del turó aquella tarda feien ball perquè era diumenge. El balcó del centre carlí era ple d'homes amb tricorni i el senyor rector havia fet penjar dalt del campanar una ampla bandera morada. Entre bambolina i bambolina oscil·lava el primer estel i havíem abocat tot el vi a la carretera. No havies de tenir por, però, de cap retret: m'havia tornat tan esquifit, anava tan espellingat que ni tan sols no m'hauries conegut. Havia clavat, cer-

tera, la daga al portal de darrera l'hort. ¡Balla! ¡Balla! Però si la mare m'hagués donat la clau de les golfes m'hauria rigut de tu i del president de la Societat. Allà hi tinc la cota de malla, l'elm, l'escut i la llança i a les parets hi ha dibuixats mils de continents verges i mars inexplorades innombrables.

El ball es devia acabar aviat. Al cim del turó només s'hi veien les runes centenàries d'un castell i per l'horitzó desert acabava de passar, rabent, l'home del saxofó, tot bufant amb desesperança, tot llançant sons profunds que en commoure'm em feren vacillar damunt les dues travesses de fusta on, encamellat, em sentia un heroi de cinema. Fou aleshores quan vaig topar amb el vigilant nocturn del meu barri que anava de gran uniforme com per l'ofici de la festa major, però amb les clauasses de cada nit a la mà, el fanal i la llança. Em digué que m'acompanyaria perquè el camí era llarg i perdedor. Vaig sentir fressa de

veus i de riallades grasses que vaig creure que eren dels sarauistes que tornaven cap a casa, però que, de fet, la movien centenars de vigilants nocturns, mudats de festa com el del meu barri i carregats també amb els estres de cada nit. Al cim del turó tampoc no era un castell enrunat allò que jo havia cregut que era la sala de ball on passava els capvespres la meva estimada, sinó una tenebrosa caserna de carrabiners. Tots els vigilants feien una cara idèntica i tenien un posat igual a la cara i al posat del meu company i deixaven un rastre olorós de crom litografiat.

¿On devia haver anat a passar la tarda, Gertrudis?

Emprenguérem tots plegats el camí, quasi a trot. Per l'asfalt de la carretera la lluna abandonava els milers de vels amb què cobreix inútilment la seva nuesa. A un tombant del camí, entre l'expectació dels centenars de col·legues seus que ens seguien amb gran so-

roll de claus, de llances i de botes clavetejades, el meu guia em preguntà:

—No us deureu pas aturar a Molins de Rei avui, oi?

En sentir-me a dir de vós amb tant de respecte, vaig tremolar de feblesa. Tot just el dia abans, Diagonal enllà, un home m'havia tustat l'esquena per dir-me:

—Escolta, noi.

Vaig sentir-me petit, petit davant d'aquell home que em deia de vós, i vaig tenir fred, molt de fred. El vigilant, amatent, em cobrí —¡o sorpresa!— amb un gruixut abrigall multicolor que jo havia regalat a Gertrudis. En girar-me per saber perquè hi feien un brogit tan viu de comentaris els nostres seguidors, vaig constatar que la remor era d'uns pins que havíem deixat endarrera i que el meu company i jo caminàvem per les soledats d'una muntanya ignorada. Vaig agafar-me instintivament de la mà del vigilant cada vegada, als meus ulls, més homenàs. El soroll d'unes

branques remogudes amb compte em féu descobrir el mosso del bar que, clandestinament, passava i traspassava carregat amb llargues barres de gel.

Els estels eren més alts que mai. ¿Per què a la meua gorra de mariner deia *Pelayo*? ¿Com és que jo duïa els pantalons curts de quan era infant? ¿Per què tant de fred, tanta de soledat? Em vaig posar a plorar. El vigilant, als meus ulls de proporcions gegantines, per aconhortar-me feia saltar les claus, alçava i abaixava el fanal amb la punta de la llança i s'esforçava per mirar-me amb dolcesa. Impotent per vèncer la meua rebequeria, amb veu de falset es posà a cantar velles nadales populars tot acompanyant-ne el ritme amb rars picaments de peus. Aleshores vaig adonar-me que al cim de la muntanya per on ascendíem hi havia un palau amb els seus finestral·ls il·luminats i cenyit el clos dels seus jardins per altíssims eucaliptus d'on penjaven,

a la manera d'arbres de Nadal, joguines de mecanisme complicat i d'ús inconegut alternades amb les altres joguines dels meus somnis: autos, vaixells d'aventura, avions, nines de múltiples moviments, estoigs de xocolates, etc., lligades a les branques per belles llaçades escoceses com les que cenyien el trenat del cabell de Gertrudis la primera vegada que la vaig veure a l'oratori del col·legi de monges. Adalerats per arribar-hi, m'agafava a les cames del vigilant, arrossegant-me pel pedruscall. — Això no és cap palau il·luminat, ni als eucaliptus hi ha joguines, ni els arbres són eucaliptus,—exclamà el meu guia.—Això són els jardins Giusti de Verona. — No, vaig observar jo: — És la villa Giustiniani, a Pàdua. — Tampoc, respongué el vigilant:—És el temple de Karnak i ens trobem al cor de l'Egipte. Mentalment, jo confegia noms de ciutats i de contrades exòtiques amb dificultat: Safed, Balbek i, d'esma, recitats en veu alta i amb llarga cantarella: Seràtov, Sarajevo, Sasebo,

Bashkir, Kirkuk, Kuban, Bangkok, Kodok. El vigilant cloqué els ulls i digué:—No, no: Nak, Nak, Nak... Nagpur, Nak, Nak... Nakhitxevan. I jo, a continuació: Pp; no, ans: Dj, Dk... Havia perdut, però, el sentit de les vocals, n'ignorava el valor i, àdhuc, llur grafia.

Haviem arribat al cim. Ni vestigi no hi trobarem de palau ni de castell: només el bastiment rudimentari d'una cabana de pastor amb els quatre pellingots que li feien de cobertura batent a ple vent com els quatre gallardets negres d'un vaixell corsari. De cara al cel observàrem meravellats els filaments purpuris i argentins que circulaven follament pels espais interestel·lars i que descrivien arabescos similars als que dibuixen els corrents marítims—blau de nit i rosa agònic—en el meu pocket atlas. D'amagat del meu company vaig desar entre quatre pedres, presa d'estranya emoció, un setrill d'oli que jo duia no sé perquè.

En explorar la vall des de la vessant occidental de la muntanya, descobrirem un espectacle sorprenent. Damunt una vasta extensió de sorral, en aparença llit d'un gran riu, enormes carroussels elevaven i descendien llurs originals berlines vertiginosament; milers de barraques on s'oferien els enginys de jocs i d'esports singularíssims cobrien la vall per on circulaven, tot desafiant una apoteosi de coets i piules que teixien davant els nostres ulls meravellats el més bell tapís imaginable, figures grotesques d'éssers mitològics no catalogats. I del més pregon de l'abis, d'allà on adés les aigües devien haver estès la punta de llur mantell per cobricelar-hi les més folles de les sirenes, en pujava una dolça música emesa per instruments imprecisables.

Fent mitja closca de coco amb la seva mà dreta el vigilant m'hi encabí, per emprendre la devallada. Però allò no era un pendent de muntanya sinó una enorme cascada que sal-

tava pel precipici i per on jo, tot sol, intentava bogar mig ajaçat a una piragua. Ni al fons de la vall hi havia cap Montmartre celeste, sinó les ales immenses que despleguen en llurs cales extremes els estanys alterosos. El fred havia glaçat els estels inestables els quals es retien abandonat-se en flocs de neu pels pics inassolibles que dibuixaven els núvols.

L'home del saxofó passà, rabent encara, perdent-se per un corriol. En va vaig cercar la mistera i mon Gold Flake; en va em posava de puntetes per semblar més alt. Si hagués tingut eines hauria despenyat jo mateix la porta perquè la nit i la serena em fan por. ¿Però qui fa cas d'un infant? Vaig estendre les mans a les tenebres i em vaig sentir revifat per la presència de l'arquitecte Ràfols que tot corbat pel pes d'una enorme cistella mexicana que duia penjada a l'esquena i d'on ne sortien tendres petites testes alades, acompanyava l'arquitecte Fises el qual s'havia ennegrit la cara amb fum d'estampa per assem-

blar-se més al cacic mestís de Tetaità. Més enllà, seguia el pintor Joan Miró amb una carpeta carregada de planisferis celestes damunt els quals projectava noves constel·lacions i modificava el traçat monòton de les existents. I, a darrera d'ells, d'altres coneguts meus encara, entre els quals, el poeta Sánchez-Juan qui, fent altaveu d'un embut, declamava poemes novíssims.

Perquè s'adonessin de mi passava a frec seu i barbotejava noms pedants: Brunelleschi, Blois, Pirandello i, àdhuc, Pitàgoras o "nosaltres, els catalans"... No em reconegueren. Vaig butxaquejar i, llarg d'un pam, vaig fer sortir el títol d'un número atrotinat de "La Publicitat". Ni em veieren. Desolat, em vaig refugiar darrera una columna de pneumàtics i vaig llançar per terra els pocs anisos que restaven a la paperina. L'home del saxofó passà de nou i m'arrossegà darrera seu. Vet ací els vigilants formats, vet ací el meu guia; vet ací el garatge que cercàvem:

tothom s'agenolla i jo intento, inútilment, de cantar. ¡Hossanna!, hossanna! Estiro un pastor del gec i li dic:—¿Veieu com sant Josep ceneix la seva cintura a l'americana i no duu alta la trinxa? ¿Veieu com la Mare de Déu seu a la dreta i faig bé d'adormir-me cada vespre d'aquell costat?

Tampoc no em respongué. Un brogit d'ales ofegà el meu plor. Em vaig escórrer per entre les cames dels adoradors innúmers i em vaig trobar a un cel-obert misteriós. Petit, insignificant, em vaig arronçar a dins d'un caixó ple de closques d'ou. El fred era vivís-sim. Em vaig tapar, com vaig poguer, amb un tros de sac. Amb l'esguard moribund veia marcir-se una tirallonga de mitges penjades d'una corda entre dues muntanyes inaccessibles; la meua orella era atent al soroll de vestits de seda i d'enagos carmesí que feien els astres en llur carrera.

¿On vas passar aquella nit, Gertrudis?

ÍNDIX

	<u>Plans</u>
DIARI 1918.	9
SENSE SIMBOLISME:	
Gertrudis	25
La Vila.	31
7 h. 50 — 11 h. 50	34
Plaça Catalunya-Pedralbes	35
Pepa, la lletera	40
Sense simbolisme	43
NOTES SOBRE LA MAR	45
CONTE DE NADAL.	53

**Obres del mateix autor
en preparació**

DIARI 1918 (íntegra).

CONTE DE NADAL (edició de luxe amb dibuixos
de Salvador Dalí, colorits a la trepa).

AQUEST LLIBRE EDITAT PER «L'AMIC
DE LES ARTS» HA ESTAT IMPRÈS
A LA CASA ALTÉS, DE BAR-
CELONA, ÀNGELS,
22 I 24.

Biblioteca
de Catalunya

Adm. D-TP5

CS 1001579061

Top. 16-II-9

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1001579061

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

64137

